

MASARYKOVA UNIVERZITA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA

Katedra financí

Osobní finance Půjčky a úvěry – 1. část

Ing. Gabriela Oškrdalová
e-mail: oskrdalova@mail.muni.cz

Tento studijní materiál byl vytvořen jako výstup z projektu č. CZ.1.07/2.2.00/15.0189.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Půjčky a úvěry

- půjčky, úvěry
- úroková míra, úroková sazba, úrok, RPSN
- klasifikace úvěrů
- spotřebitelský úvěr

Půjčka vs. úvěr

■ Vymezení:

- Smlouvou o půjčce přenechává věřitel dlužníkovi věci určené podle druhu, zejména peníze, a dlužník se zavazuje vrátit po uplynutí dohodnuté doby věci stejného druhu.

Při půjčce peněžité lze dohodnout úroky.

Při půjčce nepeněžité lze ujednat místo úroků plnění přiměřeného většího množství nebo věcí lepší jakosti, zpravidla téhož druhu.

657, 658 občanského zákoníku

- Smlouvou o úvěru se zavazuje věřitel, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.

497 – 507 obchodního zákoníku

Půjčka vs. úvěr

- Základní rozdíl
 - Právní úprava - občanský X obchodní zákoník
 - Půjčku lze sjednat i bez úroků.
 - Smlouvu o úvěru lze plnit i vůči jiným osobám.
 - Předmětem smlouvy o půjčce nemusí být pouze peněžní prostředky.
 - Smlouva o úvěru je tzv. konsenzuální. Smlouva může vzniknout bez ohledu na to, zda jsou peněžní prostředky skutečně poskytnuty.
 - Smlouva o půjčce je tzv. reálná. Ke vzniku smlouvy nemůže dojít bez přenechání věcí, které jsou předmětem půjčky.

Základní související pojmy

- úroková míra – podíl odměny za zapůjčení kapitálu k celkové výši poskytnutého kapitálu za určité časové období
 - nominální úroková míra – sjednaná úroková míra mezi věřitelem a dlužníkem, jejími významnými charakteristikami jsou:
 - délka časového období, za které je poměřována – roční – p. a., pololetní – p. s., čtvrtletní – p. q., měsíční – p. m. a denní – p. d.
 - četnost připsování úroků – úroky mohou být připsovány např. ročně či pololetně; úrokové období - doba, za kterou se úroky pravidelně připsují
- úroková sazba – úroková míra pro konkrétní případ
- úrok – kvantitativní rozdíl mezi vypůjčenou a vrácenou částkou kapitálu, peněžitá odměna za půjčení finančních prostředků
- RPSN (nejen u spotřebitelských úvěrů) – úroková sazba + všechny náklady související s daným úvěrem porovnání jednotlivých nabídek, zhodnocení jejich výhodnosti

Klasifikace úvěrů

- příjemce – fyzická, právnická osoba, příp. stát a různé veřejnoprávní subjekty
- forma poskytnutí – čistě peněžní úvěr (hotovostní a bezhotovostní podoba), závazkové úvěry a záruky
- doba splatnosti – krátkodobé, střednědobé, dlouhodobé
- účel použití – účelové, neúčelové
- způsob zajištění – zajištěný, nezajištěný
- měna – domácí, zahraniční
- poskytovatel - bankovní, nebankovní

Spotřebitelské úvěry

- úvěry poskytované spotřebitelům, tedy fyzickým osobám, které nejednají v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání
- od 1. ledna 2011 vstoupil v účinnost nový zákon o spotřebitelském úvěru (zákon č.145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů), který v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady upravuje definici spotřebitelského úvěru, zvyšuje informační povinnosti poskytovatelů a zprostředkovatelů a posiluje postavení spotřebitelů v těchto vztazích. Nejvýraznějším posílením práv spotřebitelů je možnost žadatele o spotřebitelský úvěr odstoupit od úvěrové smlouvy do 14 dní bez udání důvodu. Věřitel je povinen uvádět v před smluvních informacích všechny poplatky spojené s poskytnutím spotřebitelského úvěru (jejich popis, způsob placení a výši) a tyto poplatky do výpočtu RPSN zahrnout (do RPSN se naopak nezahrnují úroky z prodlení a smluvní pokuty, ale důsledky prodlení se splácením úvěru musí být v před smluvních informacích též jasně uvedeny).

Spotřebitelské úvěry

- Definice - 1 z. č. 145/2010 Sb. - odložená platba, půjčka, úvěr nebo jiná obdobná finanční služba poskytovaná nebo přislíbená spotřebiteli (fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání) věřitelem, nebo zprostředkovatelem.
- Zákon také definuje půjčky či úvěry, na které se právní úprava nevztahuje (2 z. č. 145/2010 Sb.) – jedná se např. o půjčku:
 - poskytnutou pro účely bydlení, v níž je pohledávka zajištěna zástavním právem k nemovitosti a jejímž účelem je nabytí vlastnického práva k nemovitosti,
 - sjednanou v podobě nájmu věci nebo leasingu, u nichž není sjednáno právo nebo povinnost koupě předmětu smlouvy po uplynutí určité doby (tzv. operativní leasing),
 - poskytnutou bez úroku nebo jakékoli úplaty,
 - sjednanou v podobě průběžného poskytování služby nebo dodávání zboží stejného druhu, za které spotřebitel může platit v průběhu jejich poskytování formou splátek,
 - s celkovou výší nižší než 5 000 Kč nebo vyšší než 1 880 000 Kč; částka 5 000 Kč se považuje za dosaženou též tehdy, je-li mezi tímž věřitelem a spotřebitelem uzavřeno v období 12 měsíců více smluv se stejným nebo obdobným účelem, přičemž za smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, se považuje smlouva, kterou se dosáhne nebo přesáhne celková výše úvěru 5 000 Kč, a všechny následující smlouvy uzavřené v uvedeném období.

Spotřebitelské úvěry

- Za spotřebitelský úvěr spotřebitel zaplatí:
 - úrok vyjádřený obvykle v procentní sazbě p.a.
 - jednorázový poplatek za vyřízení úvěru (obvykle v řádu několika stokorun či tisícikorun)
 - někteří věřitelé s poskytnutím spotřebitelského úvěru spojují i povinnost nákupu jiného finančního produktu (většinou pojištění), jehož náklad cenu úvěru též zvyšuje

Spotřebitelské úvěry

■ RPSN

- Poskytovatel spotřebitelského úvěru je povinen uvádět RPSN – tj. celkové náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele, vyjádřené jako roční procentní podíl z celkové výše spotřebitelského úvěru. Tato sazba slouží k porovnávání nákladů na úvěr mezi různými poskytovateli a musí podle zákona obsahovat nejen roční úrok, ale všechny náklady na spotřebitelský úvěr, které musí dlužník platit (tj. nejen poplatky za přípravu smlouvy, správu úvěru apod. ale i např. poplatky za vedení platebního účtu, je-li požadován, poplatky za pojištění neschopnosti splácet, je-li požadováno, poplatky spojené s požadovaným zajištěním).
- Kalkulačka pro výpočet RPSN je dostupná na webových stránkách České obchodní inspekce - www.coi.cz/cs/spotrebitel/nez-si-vezmete-spotrebitelsky-uver.html.

Spotřebitelské úvěry

■ poznámka ČNB

(http://www.cnbprovsechny.cnb.cz/cs/osobni_finance/pujcky/spotrebitelske_uvery.html):

„Kalkulačky pro výpočet RPSN mají na svých webových stránkách i banky. Sazba, se kterou kalkulačky bank pracují, je však většinou ta nejnižší, kterou banka pro uvedený typ úvěrů nabízí a na kterou většina klientů nedosáhne. Každý klient banky se hodnotí podle tzv. individuálního scoringu – což je funkce hodnocení bonity klienta. Scoring je prováděn na základě sběru dat o klientovi - věk, zaměstnání, vzdělání, plat, apod. Na jeho základě se stanovuje konkrétní úroková sazba úvěru. Úvěrová kalkulačka uváděná na webových stránkách bank je tudíž pouze orientační a pro vaše posouzení, zda je pro vás úvěr splatitelný, nemá žádnou vypovídací hodnotu.“

Spotřebitelské úvěry

- Dozor nad dodržováním povinností stanovených zákonem o spotřebitelském úvěru (například poskytnutí předšmluvních informací vč. RPSN) vykonává Česká obchodní inspekce, s výjimkou dozoru nad činností těch subjektů, které spadají do dohledové kompetence České národní banky (např. banky, spořitelní a úvěrní družstva, příp. platební instituce).

Doporučení ČNB

(http://www.cnbprovsechny.cnb.cz/cs/osobni_finance/pujcky/spotrebitelske_uvery.html)

- Při vyřizování půjčky buďte obezřetní už jen z toho důvodu, že nerozumíte nebo že nepřčtete všechny podmínky, které jsou vám předloženy. Rozhodně nekývejte na vše okamžitě, promyslete si všechna pro i proti.
- Pozor si dejte na tzv.:
 - rozhodčí doložku - souhlas s tím, aby v případě jakéhokoli sporu, který není vyřešen dohodou smluvních stran, o celé věci rozhodoval předem určený rozhodce, příp. rozhodčí soud;
 - prohlášení o tom, že smlouvu nepodepisujete v tísní ani pod nátlakem a že nejde o smlouvu za nápadně nevýhodných podmínek. Zde se jedná o snahu společnosti vyhnout se prohlášení neplatnosti smlouvy pro nevyváženost v neprospěch spotřebitele podle občanského zákoníku;

Doporučení ČNB

(http://www.cnbprovsechny.cnb.cz/cs/osobni_finance/pujcky/spotrebitelske_uvery.html)

- *Při vyřizování půjčky buďte obezřetní už jen z toho důvodu, že nerozumíte nebo že nepřečtete všechny podmínky, které jsou vám předloženy. Rozhodně nekývejte na vše okamžitě, promyslete si všechna pro i proti.*

- *Pozor si dejte na tzv.:*
 - *rozhodčí doložku - souhlas s tím, aby v případě jakéhokoli sporu, který není vyřešen dohodou smluvních stran, o celé věci rozhodoval předem určený rozhodce, příp. rozhodčí soud;*

 - *prohlášení o tom, že smlouvu nepodepisujete v tísní ani pod nátlakem a že nejde o smlouvu za nápadně nevýhodných podmínek. Zde se jedná o snahu společnosti vyhnout se prohlášení neplatnosti smlouvy pro nevyváženost v neprospěch spotřebitele podle občanského zákoníku;*

Doporučení ČNB

(http://www.cnbprovsechny.cnb.cz/cs/osobni_finance/pujcky/spotrebitelske_uvery.html)

- *věnujte pozornost výši RPSN. Platné právní předpisy nikde nestanoví maximální výši roční procentní sazby nákladů. Je věcí potencionálního dlužníka, zda je ochoten na příslušnou sazbu přistoupit.*

- *V každém případě byste měli:*
 - *seznámit se s nabídkami více společností - neberte si půjčku u první, na kterou narazíte; preferujte známé společnosti před neznámými jednotlivci;*
 - *smlouvu nikdy nepodepisujte ihned - nespěchejte s podpisem – vezměte si ji s sebou domů a důkladně se seznamte, na nejasnosti se ptejte;*
 - *zjistit si RPSN - nechte si propočítat počet splátek včetně celkově splacené sumy;*
 - *zjistit si, jaké jsou vyžadovány záruky za půjčku a zda nejsou nepřiměřeně vysoké (můžete lehce přijít – v případě neplacení – o majetek).*

Přehled nejdůležitějších změn, které zákon o spotřebitelském úvěru od 1. 1. 2011 přinesl:

(<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/bankovnictvi-investovani/nova-pravidla-pro-spotreb-uvery-1-1-2011/1000464/59248/>)

■ Posílení práv spotřebitelů

- *Zákon podstatně zvýšil práva spotřebitelů. Ti mají nově např. možnost odstoupit od úvěrové smlouvy do 14 dnů bez udání důvodu. Rovněž jsou nastaveny přísné limity na poplatky za předčasné splacení úvěru (což např. usnadní refinancování půjček). Věřitel má dnes právo na náhradu nutných a objektivně odůvodněných nákladů, které mu vznikly v přímé souvislosti s předčasným splacením – tyto jsou však omezeny procentuální částkou (1 %, popř. 0,5 %) z předčasně splácené části úvěru.*

Přehled nejdůležitějších změn, které zákon o spotřebitelském úvěru od 1. 1. 2011 přinesl:

(<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/bankovnictvi-investovani/nova-pravidla-pro-spotreb-uvery-1-1-2011/1000464/59248/>)

- Posílení informační povinnosti poskytovatelů úvěrů
 - *Zákon zvýšil informační povinnosti poskytovatelů spotřebitelských úvěrů (a to dle některých názorů až nadmíru). Spotřebitel tak bude zahrnut celou řadou detailních informací (které ke svému rozhodnutí podepsat úvěrovou smlouvu dle „kritiků“ ani nebude potřebovat a příliš mu nepomohou, jelikož je často nebude schopen posoudit a vyvodit z nich příslušné závěry). Tyto informace musí být klientovi poskytnuty jak ve smlouvě o úvěru, tak ještě před jejím uzavřením – ideálně prostřednictvím formuláře, který je přílohou zákona. Pokud by tyto informace banka či nebankovní subjekt neposkytly, hrozí jim významné sankce ze strany ČNB, resp. ČOI. Sankcí zásadního významu za porušení informační povinnosti je také úročení úvěru diskontní sazbou ČNB a nemožnost po klientovi požadovat jakékoliv další platby. (8 zákona)*

Přehled nejdůležitějších změn, které zákon o spotřebitelském úvěru od 1. 1. 2011 přinesl:

(<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/bankovnictvi-investovani/nova-pravidla-pro-spotreb-uvery-1-1-2011/1000464/59248/>)

■ Zpřesnění RPSN

- *RPSN udává procentuální podíl z dlužné částky, který musí spotřebitel zaplatit za období jednoho roku v souvislosti se splátkami, správou a dalšími výdaji spojenými s čerpáním úvěru. Zákon upřesňuje, jaké veškeré náklady se do RPSN zahrnují s tím, že je třeba klienta upozornit, že RPSN neobsahuje sankční následky za nesplácení úvěru. Jestliže smlouva o úvěru umožňuje změnu úrokové sazby zahrnuté do RPSN, avšak nelze ji číselně vyjádřit v době výpočtu, má se pro účely výpočtu za to, že úroková sazba zůstává neměnná až do konce účinnosti smlouvy.*

Přehled nejdůležitějších změn, které zákon o spotřebitelském úvěru od 1. 1. 2011 přinesl:

(<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/bankovnictvi-investovani/nova-pravidla-pro-spotreb-uvery-1-1-2011/1000464/59248/>)

- Konec nevýhodného prodeje na úvěr na přehlídkových akcích
 - *Nový zákon upravuje pravidla týkající se smluv o vázaném spotřebitelském úvěru. Jde o úvěrové financování zboží nebo služeb. Častý problém s těmito smlouvami vznikal např. na prodejních přehlídkových akcích, kde se prodávalo předražené spotřební zboží na úvěr. Zákon nově stanovuje, že odstoupením od smlouvy o koupi zaniká i smlouva o vázaném spotřebitelském úvěru. Dříve se tyto smlouvy posuzovaly odděleně. Pokud tedy spotřebitel odstoupil od kupní smlouvy a vrátil koupené zboží, stále musel splácet spotřebitelský úvěr. Dle nové úpravy navíc spotřebitel v těchto případech není povinen splatit úvěr dříve, než mu je vrácena kupní cena.*

Přehled nejdůležitějších změn, které zákon o spotřebitelském úvěru od 1. 1. 2011 přinesl:

(<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/bankovnictvi-investovani/nova-pravidla-pro-spotreb-uvery-1-1-2011/1000464/59248/>)

- Povinnost posoudit schopnost dlužníků splácet
 - *Poskytovatelé úvěrů musí nově také posoudit s odbornou péčí schopnost dlužníka splácet. Toto opatření míří hlavně proti „likvidačním“ úvěrům. Pro banky nepůjde o nic nového, jedná se o jejich běžný postup vyplývající mimo jiné z povinnosti jednat obezřetně. Standardem tento postup ale nebyl v případě některých nebankovních subjektů. K doložení této nové povinnosti proto bude vhodné vyžadovat vyplnění dotazníku o finanční situaci klienta a zjištění, zda klient nefiguruje v databázi osob nesplácejících dluhy.*

Přehled nejdůležitějších změn, které zákon o spotřebitelském úvěru od 1. 1. 2011 přinesl:

(<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/bankovnictvi-investovani/nova-pravidla-pro-spotreb-uvery-1-1-2011/1000464/59248/>)

- *Co zákon zatím neřeší
 - *Zákon o spotřebitelském úvěru nestanovuje žádné limity úrokových sazeb. Ty tak nadále mohou být zvláště v případě nebankovních subjektů velmi vysoké a hlídat si je musí sami spotřebitelé. Zákon rovněž neřeší sjednávání rozhodčích doložek s odkazy na pochybné rozhodčí soudy, jejichž rozhodnutí je jen velmi omezeně přezkoumatelné a není proti němu odvolání. Na rozdíl od stálého rozhodčího soudu tyto instituce často nezajišťují v dostatečné míře spravedlivé a nestranné rozhodování. Zákon měl tuto problematiku původně upravovat, nakonec bude ale řešena zřejmě až v novele zákona o rozhodčím řízení. Nejpravděpodobnější varianta nové úpravy se zdá být možnost sjednat si ve sporech ze spotřebitelských úvěrů rozhodčí doložku až po vzniku sporu mezi stranami s tím, že takový spor může být řešen jen stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona.*

Druhy spotřebitelských úvěrů

- přímé X nepřímé
- krátkodobé X střednědobé, dlouhodobé
- účelové X neúčelové
- zajištěné X nezajištěné

Literatura

- MÁLEK, Petr; OŠKRDALOVÁ, Gabriela; VALOUCH, Petr. Osobní finance. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2010. 203 s. ISBN 9788021051577. kapitola 11.
- Profit.cz: Knoblochová, V.: Je výhodnější půjčka, nebo úvěr?, <http://www.profit.cz/clanek/je-vyhodnejsi-pujckanebo-uver.aspx>
- Podnikatel.cz: Soukupová, K.: Potřebujete peníze na podnikání? Pozor, úvěr není půjčka, [http://www.podnikatel.cz/clanky/uver-
neni-pujcka/](http://www.podnikatel.cz/clanky/uver-neni-pujcka/)
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění
- Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů

Literatura

- Česká národní banka: Spotřebitelské úvěry, http://www.cnbprovsechny.cnb.cz/cs/osobni_finance/pujcky/spotrebitelske_uvery.html
- BusinessInfo.cz: Nová pravidla pro poskytování spotřebitelských úvěrů od 1.1.2011, <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/bankovnictvi-investovani/nova-pravidla-pro-spotreb-uvery-1-1-2011/1000464/59248/>